

УДК 37.013(477) "18-19"

Кучинська І. О.

ЛОГІКО-СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ІДЕЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СУСПІЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

У статті робиться спроба побудови та висвітлення логіко-структурної моделі розвитку ідей громадянського виховання у вітчизняній суспільно-педагогічній думці

Ключові слова: становлення, розвиток, ідеї, громадянське виховання.

Сьогодні громадянське виховання набуває особливої актуальності у зв'язку з формуванням в Україні правової держави й демократичного суспільства. Досягнути цієї мети можна лише за умови становлення і розвитку соціальних суб'єктів, здатних ефективно функціонувати й взаємодіяти в межах нових суспільних структур.

Теоретичне розроблення основних положень громадянського виховання стало основоположним у вітчизняній суспільно-педагогічній думці. Водночас, слід наголосити, що без усвідомлення провідних ідей, аналізу позитивних і негативних тенденцій розвитку громадянського виховання неможливе розуміння сутності цього процесу, причин деструктивності у сфері нинішнього виховання, визначення стратегії його розвитку на перспективу. Використання у цьому зв'язку історичного досвіду вітчизняної педагогіки потребує знання її основних системоутворювальних теорій та концепцій.

Ретроспективний аналіз розвитку ідей громадянського виховання має прогностичне значення. Науковцям необхідно виявити, які виховні концепції минулого можуть бути використані за умови критичного переосмислення. Виявлення спадкоємності ідей та концептуальних положень, які стосуються розуміння суспільно-педагогічної думкою суттєвих сторін громадянського виховання, дає змогу визначити орієнтири його розвитку в сучасних умовах.

Проблема розвитку ідей громадянського виховання в Україні знайшла певне відображення у науковому доробку ряду вчених: К. Ушинського (автор педагогічної системи, в основу якої покладено принцип народності); М. Костомарова (поборник самостійності української нації й окремішності українського історичного процесу); М. Драгоманова (прихильник європеїзації української освітньої справи); М. Грушевського, В. Вінніченка, С. Русової, І. Огієнка, С. Сірополка (утверджувачі громадянських ідеалів у контексті прагнень державної незалежності); С. Ананьїна (дослідник різних педагогічних течій щодо громадянського виховання); О. Залужного (творець наукових основ розвитку колективу в процесі виховання громадянськості); В. Сухомлинського (ініціатор вивчення проблеми громадянського виховання з позиції гуманізму).

Висвітленню окремих питань громадянського виховання в історичному аспекті присвячено ряд сучасних наукових досліджень. Це, насамперед, дослідження історії становлення і розвитку громадянського виховання (Т. Завгородня, П. Ігнатенко, Л. Крицька, Н. Косарева, В. Поплужний, М. Рагозін, Б. Ступарик).

Мета статті – проаналізувати та висвітлити логіко-структурну модель розвитку ідей громадянського виховання у вітчизняній суспільно-педагогічній думці.

Інструментом аналізу розвитку ідей громадянського виховання, досягнення динамічності й повноти розкриття досліджуваної проблеми стала розроблена нами логіко-структурна модель, що містить такі взаємопов'язані складові:

- ретроспективно-концептуальний інваріант (періоди; особливості змісту навчальних програм, форм і методів навчально-виховного процесу; концептуальні уявлення громадянського виховання; причини становлення і розвитку ідей виховання громадянськості);
- процесуально-методичний інваріант (основні шляхи розвитку ідей громадянського виховання; форми, методи та засоби громадянського виховання);
- кінцевий результат – громадянська вихованість особистості.

Визначено такі періоди й етапи:

I період (1861-1900 рр.) – становлення ідей громадянського виховання у вітчизняній суспільно-педагогічній думці. Відмітною особливістю педагогіки цього періоду стає процес інтенсивного розвитку теорії виховання, в якій громадянські ідеї набувають актуального значення. Основними у цьому періоді були *суперечності*: між об'єктивною потребою розвитку ідей громадянського виховання й несприйняттям офіційною владою, при цьому, національних ціннісних орієнтирів; розбіжність у педагогічних поглядах на виховні ідеї громадянського становлення та усвідомлення необхідності кардинальних змін у аспекті виховної діяльності, критика консерватизму діяльності Міністерства народної освіти. Серед домінуючих *тенденцій* періоду: виховання законослухняних громадян.

II період (1900-1916 рр.) – осмислення етапності розвитку ідей громадянського виховання: формування правових основ мислення і культури поведінки учнівської молоді (1900-1908 рр.); утвердження національно-соціальних ідей громадянського розвитку учнів у виховній теорії (1909-1916 рр.). Основними у цьому періоді були *суперечності*: між активним розвитком правового виховання й відчутною його залежністю від ідейних виховних установок; між обґрунтованими у теорії виховання пріоритетними цінностями (правосвідомість, моральність, народність, патріотизм) та неоднозначно визначеними напрямками їх упровадження. Характерними *тенденціями* стали: зростання ролі приналежності до спільноти, що охоплює повагу до державних законів; посилення підготовки до захисту державницьких інтересів.

III період (1917-1920 рр.) – простеження динаміки розвитку ідей громадянського виховання в Україні. Період характеризується еволюцією громадянської ідеї, що проявилася у політичному ідеалі розбудови української незалежної держави. Основні *суперечності* цього періоду: між активним розвитком ідей громадянського виховання у контексті державотворчих устремлінь та недостатнім проміжком часу для повноцінної їх реалізації у процесі виховної діяльності. Домінуючими *тенденціями* стали: національно-патріотичне виховання; демократично орієнтований уклад життя шкіл.

IV період (1921-1933 рр.) – трансформаційна інтерпретація ідей громадянського виховання: інтенсивне впровадження у виховну теорію соціальних ідей формування громадянськості учнів (1921-1929 рр.); політико-ідеологічна стандартизація процесу виховання громадянськості дітей та молоді (1929-1933 рр.). Основними у цьому періоді були *суперечності*: між активним розвитком соціальної теорії виховання та її підпорядкуванням актуалізованим у суспільстві ідеологемам; між об'єктивною потребою громадянського формування особистості та частими політично зумовленими змінами виховних пріоритетів. Серед основних *тенденцій* цього періоду: організація колективної продуктивної праці та суспільно корисної діяльності в єдності з політичним інформуванням; організація учнівського самоврядування; висока активність діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій; пріоритетність суспільно-політичної, просвітницько-пропагандистської ролі вчителя; ідеологізація виховної діяльності.

Вважаємо за необхідне констатувати, що основними *напрямами* розвитку ідей громадянського виховання були: патріотичний, національний, правовий та соціальний.

Розроблена нами логіко-структурна модель дає можливість висвітлити та проаналізувати розвиток ідей громадянського виховання у суспільно-педагогічній думці (рис. 1).

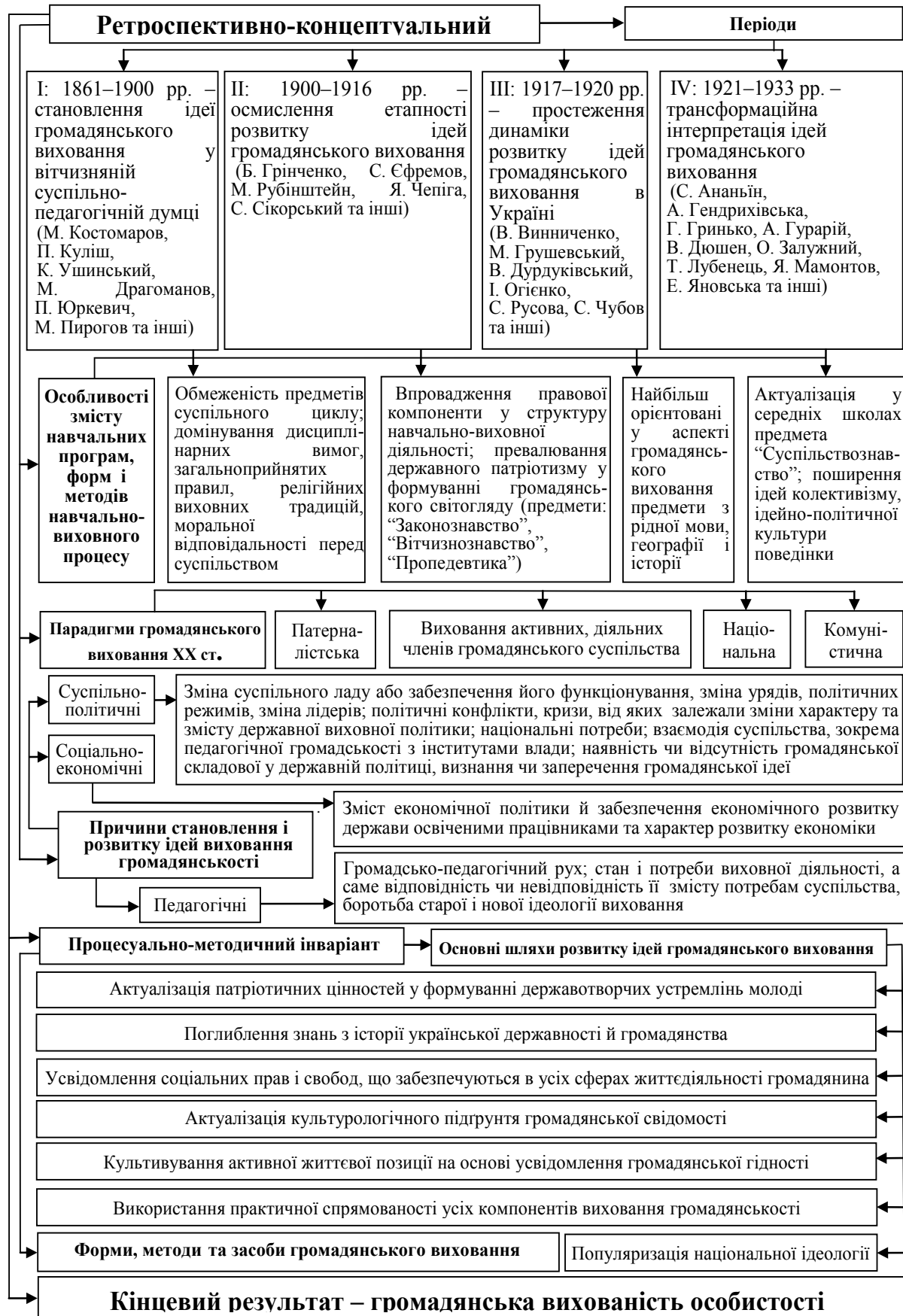

Рис. 1. Логіко-структурна модель розвитку ідей громадянського виховання у вітчизняній суспільно-педагогічній думці

Список використаних джерел

1. Ананьїн С. А. Історія педагогічних течій. Новітні педагогічні течії / С. А. Ананьїн. – Харків. – 1929. – С. 107–113.
2. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді та батьків. – 3-є вид / Г. Г. Ващенко. – Полтава, 1994. – т.1. – 190 с.
3. Введенский М. Школьный надзор, как средство к поднятию уровня нравственного воспитания / М. Введенский. – Житомир. 1885. – 23 с.
4. Винниченко В. Відродження нації: В 3 т. / В. Винниченко. – К. – 1990. – Т.1. – С. 61–73.
5. Грінченко Б. Якої нам треба школи / Б. Грінченко. – К., 1912. – С. 6.
6. Грушевський М. Початки громадянства. Генетична соціологія / М. Грушевський – Б.м., 1921. – 328с.
7. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу/ М. Драгоманов. – Вибране. – К., – 1991. – С. 494.
8. Костомаров Н. И. Права ли наши обвинители / Н. И. Костомаров. – 1863. – С. 9–18.
9. Куліш П. О. Перегляд українських книжок / П. О. Куліш // Журнал “Основа”. – 1862. – № 1. – С. 57–64.
10. Кучинська І. О. Виховання громадянськості в Україні (друга половина ХІХ – ХХ ст.) : монографія / І. О. Кучинська. – Кам’янець-Подільський : Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2009. – 196 с.
11. Огієнко І. Українська культура / І. Огієнко. – Львів : Фенікс, 1992. – С. 12.
12. Русова С. Дещо з філософії виховання // Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта / За ред. В. Слісаренко, О. Проскури. – К. : ІЗМН, 1998. – С. 128–140.
13. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Журнал для виховання. – № 7, 8– 1857. – С. 99.

In the article the attempt of construction and illumination of model of development of ideas of civil education is done in a domestic publicly pedagogical idea

Key words: *becoming, development, ideas, civil education.*

УДК 316.77:37.0 11.3-052:37.018.51

Лопухівська А.В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена проблемі розвитку комунікативної компетентності учнів сільської школи.

Ключові слова: *компетентність, комунікативна компетентність, сільська школа.*

Постановка проблеми. Соціальне замовлення суспільства вимагає переорієнтації освіти від знанневої парадигми до компетентнісної, у змісті якої на перше місце висувається сума якостей, які необхідні для розв’язання життєвих проблем. Забезпечуючи знаннями, школа має сприяти становленню соціально зрілої особистості, яка здатна самореалізуватися в умовах динамічного суспільства.

Потреба в компетентнісному підході виникла у зв’язку з необхідністю якісно змінити зміст освіти відповідно до сучасних світових стандартів, а також пов’язати знанневу сферу з її застосуванням на практиці. Компетентнісна освіта за своєю сутністю зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, що зумовлює зміни в орієнтації навчання, яке спрямовується на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і умінь учнів.

© Лопухівська А.В., 2013